

Inleiding tot het artikel

'De evaluatie van Piagets theorie over de intelligentie'

van J. Odehnal

B. VAN OERS

*Afdeling Onderwijsleerprocessen/Vakgroep
Onderwijskunde, Vrije Universiteit
Amsterdam*

Onder sovjetpsychologen bestaat al lang een grote belangstelling voor het werk van Piaget. Vygotskij's kritische analyses van Piagets opvattingen over de ontwikkeling van de intelligentie hebben niet geleid tot een volledige verwerping van Piagets werk, doch veeleer tot een versterkte inspanning om Piagets ideeën kritisch te evalueren en waar mogelijk te herinterpreteren ten gunste van de eigen theorievorming.

Tekenend voor de belangstelling van de sovjetpsychologen voor Piaget is zeker de publicatie van een artikel van Piaget over de rol van de handeling in de ontwikkeling van het denken in het gezaghebbende psychologische tijdschrift 'Voprosy Psichologii' (reeds in 1965!). Van dit veelvuldig door Oost-Europese psychologen aangehaalde artikel bestaat tegenwoordig ook een Engelse versie (Piaget, 1977). In de reeks Piaget-analyses en -evaluaties past ook een onlangs door Obuchova (1980) gepubliceerd boekje waarin de argumenten voor en tegen Piaget uitvoerig besproken worden. Obuchova's analyses van Piagets theorie bevatten overigens weinig origineels en overtreffen daarin vele westerse beschrijvingen en analyses niet. Onlangs heeft ook de Tsjechische psycholoog Jiří Odehnal zich met dit onderwerp bezig gehouden in een artikel betreffende de evaluatie van Piagets theorie over de denkontwikkeling in de Sovjet-Unie. Op heldere en beknopte wijze geeft Odehnal een overzicht van sovjetpsychologische visies op Piaget aan de hand van verschillende Russische auteurs. In feite maakt Odehnals artikel Obuchova's boekje overbodig. Dat dit artikel van Odehnal nu ook in Nederlandse vertaling beschikbaar is, is in menig opzicht een goede zaak.

De belangstelling van de sovjetpsychologen

voor Piaget stoelt ongetwijfeld op diens kwalitatieve benadering van het denken en de denkontwikkeling. Om door te dringen tot de kern van het meningsverschil tussen Piaget en de sovjetpsychologen moeten we ons richten op hun respectieve visies op de ontwikkeling van het individu, zowel ontogenetisch als fylogenetisch. Odehnal zet de belangrijkste overeenkomsten en verschillen dienaangaande op een rijtje. In het oorspronkelijke artikel ging aan dit overzicht nog een evaluatie vooraf van Piagets filosofische en methodologische uitgangspunten. Deze passage uit het oorspronkelijke artikel van Odehnal is hier niet vertaald, maar een korte samenvatting daarvan is toch op zijn plaats. In de filosofische en methodologische vooronderstellingen van Piaget zijn verscheidene elementen te vinden die door de sovjetpsychologen positief gewaardeerd worden. Beide partijen vinden elkaar in hun kritiek op zowel de empirisch-positivistische, alswel de fenomenologische benadering; verder benaderen ze beide het denken in hun onderzoek vanuit een activiteitsconceptie, waarbij voorts het systeemaspect een belangrijke plaats heeft. Piagets nadruk op operaties heeft wel geleid tot het verwijt, dat Piaget zijn theoretische concepten te zeer als operationele definities presenteert, waarin volstaan wordt met het aangeven van de operaties die vereist zijn om het betreffende begrip toe te passen en te verifiëren. Odehnal laat zien, dat deze voorstelling van zaken, waarin de indruk wordt gewekt dat Piaget een aanhanger van het operationalisme (Bridgman) is, niet terecht is. Waar Piaget zelf die indruk wekt, doet hij zichzelf in feite onrecht, aldus Odehnal en sommige sovjetpsychologen. Het is zonder meer duidelijk, dat Piaget door zijn nadruk op operaties zeker niet afglijdt tot relativisme en subjectief idealisme, zoals volgens Odehnal bij veel aanhangers van het operationalisme het geval was. Piaget en de sovjetpsychologen staan daarentegen wél lijnrecht tegenover elkaar in hun opvattingen over de invloed van het biologische op de intelligentieontwikkeling. Hoewel de sovjetpsychologen erkennen dat Piaget geen volledige reductie van de intelligentieontwikkeling tot de biolo-

gische ontwikkeling propageert, vinden ze dat Piaget de invloed van het biologische op de kinderlijke ontwikkeling nog overschat. Zijn opvattingen over intelligentieontwikkeling zijn voor sovjetpsychologen a-historisch en te individualistisch. In aansluiting hierop formuleert Odehnal: 'De grootste zwakte van de uitgangspunten van Piagets conceptie ligt dus in grote mate in het ontbreken van een sociaal-historische opvatting van de menselijke psyche en dus ook van de intelligentie'. De evaluatie van Piagets theorie over de intelligentie door sovjetpsychologen, zoals Odehnal die in het volgende artikel weergeeft, is in wezen een uitwerking en verdere psychologische invulling van de filosofische en methodologische vooronderstellingen.

Odehnal gaat in zijn artikel begrijpelijkerwijs uitsluitend in op onderwerpen die Piaget zelf heeft aangesneden en geeft daarop commentaar vanuit de sovjetpsychologie. Twee gevolgen van die aanpak verdienen hier nog speciaal de aandacht. Ten eerste mogen Odehnals commentaren niet automatisch worden overgedragen op moderne Neo-Piagetiaanse ontwikkelingen. Hoewel een gedeelte van het commentaar op Piaget zeker ook geldt voor vele Neo-Piagetianen, zullen sovjetpsychologen met name tegenover de informatietheoretische stroming daarin wellicht minder welwillend staan dan tegenover Piaget zelf, vanwege de vergaande eliminatie van het handelingsbegrip. Een evenwichtige beschrijving daarvan vergt echter verdere studie van het werk van Case, Klahr, Pascal-Leone e.a. Een tweede gevolg van Odehnals aanpak is, dat ten onrechte door Piaget niet behandelde onderwerpen ook in dit artikel niet of slechts terloops aan de orde kunnen komen. Eén van de commentaren van de sovjetpsychologen op Piaget betreft bijvoorbeeld ook de eenzijdige gerichtheid van Piaget op het ingroeien van het kind in de wereld van de dingen. Wanneer we de ontwikkeling van het kind zien als een ontwikkeling

van zijn totale persoonlijkheid, dan mogen we ons niet beperken tot de studie van de ontwikkeling van de technische structuur van het handelen, maar moeten we onze aandacht ook richten op de ontwikkeling van emoties, motieven, omgangsvormen, normen e.d. Ten onrechte heeft Piaget zich over dit ontwikkelingsaspect weinig uitgelaten (cfr. Van Parreren, 1979). Odehnals samenvatting van het sovjetpsychologische standpunt over de maatschappelijke relaties van het kind en het emotionele contact tussen kind en volwassene is hier wat summier. We mogen echter aannemen, dat Odehnal in zijn commentaren dit sovjetpsychologische standpunt (het duidelijkst verwoord door El'konin) geïmpliceerd heeft.

Het hierna volgend artikel van Odehnal is een betrouwbare weergave van de houding van de meeste sovjetpsychologen tegenover Piaget. Het artikel is oorspronkelijk verschenen in 1981 in het tijdschrift 'Československá Psychologie' en is uit het Tsjechisch vertaald door Z. Nelissen-Bradová. Na overleg van de vertaalster met de redactie is besloten om het inleidende gedeelte niet in de vertaling op te nemen. De voornaamste punten daaruit zijn in deze inleiding beknopt weergegeven. De literatuurlijst stemt volledig overeen met de oorspronkelijke.

Literatuur

- J. Piaget, The role of action in the development of thinking. In: W. Overton & J. McCarty-Gallagher (eds.), *Knowledge and Development*. Vol. I. Advances in Research and theory. New York/London: Plenum Press, 1977.
- C. F. van Parreren, Onderzoek van de cognitieve ontwikkeling in de Sovjet Unie. In: W. Koops en J. J. van der Werff (red.), *Overzicht van de ontwikkelingspsychologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1979.